

عصمت پیامبر اکرم (ص)
از منظر و تفسیر المیزان و من وحی القرآن

مولفان:

سعید ربیعی

موسی ابراهیمی

سرشناسه: ربیعی، سعید ۱۳۷۲-ابراهیمی موسی ۱۳۷۱

عنوان و نام پدیدآور: عصمت پیامبر اکرم (ص) از منظر دو تفسیر المیزان و من
وحی القرآن

موضوع: دین

مشخصات نشر: ادريس، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهري: ۳۲۹ ص رقی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۹-۸۶-۸

شماره کتاب نسبی: ۵۲۶۵۶۷

انتشارات ادريس

تهران، صندوق پستی: ۱۱۴-۱۷۱۸۵، تلفن: ۶۶۹۶۱۰۴

عصمت پیامبر اکرم (ص) از منظر دو تفسیر المیزان و من وحی القرآن

سعید ربیعی-موسی ابراهیمی

لیتوگرافی سبز • چاپخانه تک • صحافی تک

نوبت چاپ نخست: ۱۳۹۷ • شمارگان ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان • شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۵۹-۸۶-۸

حق چاپ: ۱۳۹۷، نشر ادريس

فهرست مطالب

پیشگفتار..... ۱۳

فصل اول: کلیات پژوهش

- ۱) ماهیت و چیستی عصمت از دیدگاه لغت..... ۱۸
- ۲-۳) دیدگاه طباطبائی..... ۲۲
- ۳-۳) دیدگاه فضل الله..... ۲۳
- ۴) مبانی عصمت پیامبران در نظر طباطبائی و فضل الله..... ۲۳
- ۱-۴) ضعف بشری ایما و عصمت آن ها..... ۲۶
- ۲-۴) ولایت نبوی و عصمت پیامبران..... ۲۷
- ۳-۴) پیامبران و انجام خطاها در دریافت و تبلیغ وحی..... ۲۹
- ۴-۴) عصمت پیامبران و انجام برائت و خطاها..... ۳۰
- ۵-۴) عصمت پیامبران در مقام علم و عمل..... ۳۱
- ۶-۴) عصمت پیامبران و حالات و غرایر انسانی..... ۳۱
- ۷-۴) نمونه ها..... ۳۳
- ۱-۷-۴) عصمت حضرت موسی (ع)..... ۳۳
- ۲-۷-۴) عصمت حضرت آدم (ع)..... ۳۶
- ۳-۷-۴) عصمت حضرت نوح (ع)..... ۳۷
- ۴-۷-۴) عصمت حضرت یوسف (ع)..... ۳۸
- ۵-۷-۴) عصمت حضرت ابراهیم (ع)..... ۳۹
- ۶-۷-۴) عصمت داوود (ع)..... ۴۰

فصل دوم: مقایسه تحلیلی دیدگاه‌های طباطبایی و فضل الله پیرامون آیات

مربوط به عصمت پیامبر (ص) آن‌ها

۴۴.....	۱-۲ ادعای عدم عصمت پیامبر (ص) به سبب گناهان گذشته و آینده ایشان
۴۴.....	۱-۱-۲ بیان ادعا
۴۴.....	۲-۱-۲ دیدگاه طباطبایی
۴۷.....	۳-۲ دیدگاه فضل الله
۵۱.....	۴-۱-۲ مقایسه آرا
۵۲.....	۲-۲ ادعای توییخ پیامبر (ص) به سبب معاف داشتن منافقان از جهاد
۵۲.....	۱-۲-۲ بیان ادعا
۵۳.....	۲-۲-۲ دیدگاه طباطبایی
۵۵.....	۳-۲-۲ دیدگاه فضل الله
۵۷.....	۴-۲-۲ مقایسه آرا
۶۰.....	۳-۲ ادعای توییخ پیامبر (ص) به دلیل دخالت در امر تشریع
۶۱.....	۱-۳-۲ بیان ادعا
۶۱.....	۲-۳-۲ دیدگاه طباطبایی
۶۴.....	۳-۳-۲ دیدگاه فضل الله
۶۶.....	۴-۳-۲ مقایسه آرا
۶۹.....	۴-۲ ادعای توییخ پیامبر (ص) به سبب عشق ناروای ایشان به زینب بنت جحش
۷۰.....	۱-۴-۲ بیان ادعا
۷۱.....	۲-۴-۲ دیدگاه طباطبایی
۷۶.....	۳-۴-۲ دیدگاه فضل الله

۷۹.....	۴-۴-۲) مقایسه آرا:
۸۳.....	۵-۲) ادعای توبیخ پیامبر(ص) به سبب عبوس شدن حضرت نسبت به یک مومن...
۸۴.....	۱-۵-۲) بیان ادعا
۸۴.....	۲-۵-۲) دیدگاه طباطبایی
۸۸.....	۳-۵-۲) دیدگاه فضل الله
۹۶.....	۴-۵-۲) مقایسه آرا
۱۰۲.....	۶-۲) ادعای گمراهی پیامبر(ص)
۱۰۲.....	۱-۶-۲) بیان ادعا
۱۰۳.....	۲-۶-۲) دیدگاه طباطبایی
۱۰۴.....	۳-۶-۲) دیدگاه فضل الله
۱۰۵.....	۴-۶-۲) مقایسه آرا
۱۰۶.....	۷-۲) ادعای گناهان (بار سنگین) پیامبر(ص)
۱۰۷.....	۱-۷-۲) بیان ادعا
۱۰۷.....	۲-۷-۲) دیدگاه طباطبایی
۱۰۸.....	۳-۷-۲) دیدگاه فضل الله
۱۰۹.....	۴-۷-۲) مقایسه آرا
۱۱۰.....	۸-۲) ادعای نسیان پیامبر(ص) نسبت به استهزاء آیات قرآن توسط گمراهان
۱۱۱.....	۱-۸-۲) بیان ادعا
۱۱۱.....	۲-۸-۲) دیدگاه طباطبایی
۱۱۲.....	۳-۸-۲) دیدگاه فضل الله
۱۱۴.....	۴-۸-۲) مقایسه آرا

- ۹-۲) ادعای تمایل و اعتماد پیامبر(ص) به مشرکان ۱۱۵
- ۱-۹-۲) بیان ادعا ۱۱۵
- ۲-۹-۲) دیدگاه طباطبایی ۱۱۶
- ۳-۹-۲) دیدگاه فضل الله ۱۱۷
- ۴-۹-۲) مقایسه آرا ۱۱۹
- ۱۰-۲) ادعای استغفار پیامبر(ص) در مورد گناهانش ۱۲۱
- ۱-۱۰-۲) بیان ادعا ۱۲۱
- ۲-۱۰-۲) دیدگاه طباطبایی ۱۲۲
- ۳-۱۰-۲) دیدگاه فضل الله ۱۲۵
- ۴-۱۰-۲) مقایسه آرا ۱۲۹
- ۱۱-۲) ادعای تویخ پیامبر(ص) به سبب نقض فرمان الهی در مورد گرفتن اسیر ... ۱۳۰
- ۱-۱۱-۲) بیان ادعا ۱۳۱
- ۲-۱۱-۲) دیدگاه طباطبایی ۱۳۲
- ۳-۱۱-۲) دیدگاه فضل الله ۱۳۵
- ۴-۱۱-۲) مقایسه آرا ۱۳۶
- ۱۲-۲) ادعای القای شبهه به پیامبر(ص) توسط شیطان (افسانه غرانیق) ۱۳۷
- ۱-۱۲-۲) بیان ادعا (و داستان غرانیق) ۱۳۷
- ۲-۱۲-۲) دیدگاه طباطبایی ۱۳۹
- ۳-۱۲-۲) دیدگاه فضل الله ۱۴۰
- ۴-۱۲-۲) مقایسه آرا ۱۴۶
- ۱۳-۲) ادعای شک پیامبر(ص) در مورد قرآن ۱۴۷

۱۴۸	 بیان ادعا (۱-۱۳-۲)
۱۴۸	 دیدگاه طباطبایی (۲-۱۳-۲)
۱۵۱	 دیدگاه فضل الله (۳-۱۳-۲)
۱۵۲	 مقایسه آرا (۴-۱۳-۲)
۱۵۳	 ادعای عدم عصمت پیامبر (ص) به سبب گناهکار بودن ایشان (۱۴-۲)
۱۵۴	 بیان ادعا (۱-۱۴-۲)
۱۵۴	 دیدگاه طباطبایی: (۱-۱۴-۲)
۱۵۵	 دیدگاه فضل الله (۳-۱۴-۲)
۱۵۷	 مقایسه آرا (۴-۱۴-۲)
۱۵۹	 ادعای عدم عصمت پیامبر (ص) با توجه به لحن شرطی آیه ۶۵ زمر (۱۵-۲)
۱۵۹	 بیان ادعا (۱-۱۵-۲)
۱۶۰	 دیدگاه طباطبایی (۲-۱۵-۲)
۱۶۳	 دیدگاه فضل الله (۳-۱۵-۲)
۱۶۵	 مقایسه آرا (۴-۱۵-۲)
۱۶۶	 ادعای انحراف پیامبر (ص) و بخشش خداوند از او به ایشان (۱۶-۲)
۱۶۷	 بیان ادعا (۱-۱۶-۲)
۱۶۷	 دیدگاه طباطبایی (۲-۱۶-۲)
۱۷۰	 دیدگاه فضل الله (۳-۱۶-۲)
۱۷۱	 مقایسه آرا (۴-۱۶-۲)
۱۷۳	 ادعای تویخ پیامبر (ص) به سبب اطاعت از کافران و منافقان (۱۷-۲)
۱۷۳	 بیان ادعا (۱-۱۷-۲)

۱۷۴	۲-۱۷-۲ دیدگاه طباطبایی
۱۷۵	۳-۱۷-۲ دیدگاه فضل الله
۱۷۶	۴-۱۷-۲ مقایسه آرا
۱۷۸	۱۸-۲ مسئله عصمت پیامبر(ص) در آیه تطهیر
۱۷۸	۱-۱۸-۲ بیان مسئله
۱۸۱	۲-۱۸-۲ دیدگاه طباطبایی
۱۸۴	۳-۱۸-۲ دیدگاه فضل الله
۱۸۶	۴-۱۸-۲ مقایسه آرا

فصل سوم: معیارها و اصول فضل الله در تفسیر آیات مربوط به عصمت

پیامبر(ص)

۱۹۰	۱-۳ مقدمه
۱۹۱	۲-۳ معیارها و اصول فضل الله
۱۹۱	۱-۲-۳ توجه به شخصیت والای معنوی (اخلاقی) پیامبر(ص)
۱۹۶	۲-۲-۳ توجه به شخصیت رسالتی پیامبر(ص)
۲۰۰	۳-۲-۳ توجه به مسئله عصمت پیامبر(ص)
۲۰۵	۴-۲-۳ استفاده از روش استیحائی
۲۰۸	۵-۲-۳ توجه به روش قرآنی
۲۱۲	۶-۲-۳ توجه به ویژگی های بشری پیامبر(ص)
۲۱۶	۷-۲-۳ استفاده از روایات
۲۲۹	۹-۲-۳ توجه به سیاق آیات
۲۳۱	۱۰-۲-۳ استفاده از آیات مرتبط دیگر

۲۳۴	 توجه به وقایع و مسائل تاریخی (۱۱-۲-۳)
۲۳۷	 بحث تکمیلی (۳-۳)
۲۳۷	 توجه به پیشینه پاک پیامبر (ص) (قبل از بعثت) (۱-۳-۳)
۲۳۸	 مسئله اختیارات پیامبر (ص) (۲-۳-۳)
۲۳۹	 استفاده از احکام شرعی (۳-۳-۳)
۲۴۰	 چند نکته پایانی (۴-۳)
۲۴۰	 علم اظهار نظر قطعی در مورد برخی مسائل (قرآنی و کلامی) (۴-۳)
۲۴۱	 روش دست و فهم قرآن «آفاق النص» (۲-۳)
۲۴۴	 واقع گرایی و توجه به واقعیت طبیعی در مباحث (۳-۳)
۲۴۶	 شیوه تحلیلی و اجتهادی در مباحث کلامی و تفسیری (۴-۳)
۲۴۷	 اجتناب از تفصیل بر روی مباحث تخصصی در تفسیر (۵-۳)
۲۴۸	 دلایل اختلاف برخی آراء ائمه اثنی عشری با سایر علما شیعه (۶-۳)
۲۵۵	 سخن آخر (۵-۳)

فصل چهارم: اصول و معیارهای طباطبایی در تفسیر آیات مربوط به عصمت پیامبر (ص)

۲۵۸	 مقدمه
۲۵۹	 معیارها و اصول طباطبایی (۲-۴)
۲۵۹	 توجه به سیاق آیات (۱-۲-۴)
۲۶۴	 توجه به ظواهر قرآن (۲-۲-۴)
۲۶۸	 استفاده از آیات دیگر (۳-۲-۴)
۲۷۳	 توجه به جنبه ادبی آیات (۴-۲-۴)

۲۷۸	 ۴-۲-۵) توجه به روش قرآنی
۲۸۱	 ۴-۲-۶) توجه به وقایع و مسائل تاریخی
۲۸۶	 ۴-۲-۷) توجه به مقام عصمت پیامبر (ص)
۲۹۱	 ۴-۲-۸) استدلال عقلی
۲۹۵	 ۴-۳) بحث تکمیلی
۲۹۵	 ۴-۱-۱) توجه به مقام رسالت و دعوت پیامبر (ص)
۲۹۷	 ۴-۳-۲) استفاده از روایات
۲۹۹	 ۴-۳-۳) توجه به مکتب اخلاقی پیامبر (ص)
۳۰۰	 ۴-۴) چند نکته پایانی
۳۰۴	 ۴-۵) سخن آخر
۳۰۶	 ۵) جمع بندی و نتیجه گیری
۳۱۶	 منابع
۳۱۶	 کتاب ها

پیشگفتار

((لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ)) (توبه/۱۲۸)

همانا رسولی از جنس شما برای هدایت خلق آمد که از فرط محبت و نوع پروا، فقر و پریشانی و جهل و فلاکت شما را بر او سخت می‌آید و بر اساس و نجات شما بسیار حریص و بر مومنان رئوف و مهربان است.

اعتقاد به حقانیت هر دینی و عمل بر اساس آموزه‌های آن، وابسته به اثبات عصمت پیامبر آن دین است. عصمت پیامبران در مباحث درون‌دینی مطرح می‌شود و با دلایل گوناگون حقیقی و نقلی به اثبات می‌رسد. مفهوم عصمت به معنای دوری از گناه و نافرمانی خداوند است. اعتقاد به عصمت پیامبران و امامان، از گناهان عمدی و سهوی، از آموزه‌ها و اعتقادات شیعیان است و در اصول عقاید اسلامی و علم کلام از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و در بین علمای علم کلام و مفسرین اختلافات فراوانی در این زمینه وجود دارد که منجر به ارائه نظریات مختلف بوده است. اهمیت این مسئله به خاطر این است که یکی از ویژگی‌های مهم پیامبران که بدون آن نبوت آن‌ها قابل پذیرش نیست مصون بودن آن‌ها از گناه و اشتباه است؛ یعنی پیامبران نه تحت تأثیر امیال نفسانی قرار می‌گیرند و مرتکب گناه می‌شوند و نه در کار خود دچار خطا و اشتباه می‌شوند تا جایی که اجتناب آن‌ها از گناه و اشتباه بیشترین میزان اعتماد

را به آن‌ها می‌دهد، در نتیجه عصمت یکی از اختصاصات انبیا که لازمه رسالت آن‌هاست می‌باشد. این گونه است که در مباحث اعتقادی و به ویژه در بحث راه شناسی و راهنما شناسی، عصمت وسائط و راهنمایان (انبیا، ائمه، فرشتگان) موقعیت خاصی پیدا می‌کند که باید آن را مورد مطالعه قرار داد و به طور دقیق شناخت. بر آن کریم هم این موضوع مهم را مورد توجه قرار داده و گاهی به طور صریح و گاهی ضمنی و تلویحی در آیات، مورد بحث قرار داده است. مثلاً آیاتی در قرآن مجید وجود دارد که به انسان‌ها پیروی و تبعیت از رسول خدا (ص) را گوشزد می‌کند؛ برای نمونه خداوند در آیه ۷ سوره حشر می‌فرماید: ((وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ أَمَّا كُمْ عَنْهُ فَاَتْنَهُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ)) و آنچه پیامبر به شما داد بپذیرید و از آنچه شما را از آن بر حذر داشت دست بردارید و از خدا پروا بگیرید. خدا سخت کیفر است. با توجه به معنای این آیه ما انسان‌ها باید بدون هیچ شرطی پیرو پیامبر باشیم، حال آنکه اگر احتمال دهیم که پیامبر در امر و نهی مرتکب خطا، سهو یا فراموشی می‌شود، دیگر نمی‌توان از دستورات او پیروی کرد و از تبعیت از وی، در صورت خطا و اشتباه در امری که ابراز می‌دارد، ما نیز به امر الهی اطاعت از حجت، مرتکب خطا و اشتباه خواهیم شد و که این خود تناقضی آشکار است؛ پس امر خداوند به پیروی مطلق از دستورات پیامبر دلیل روشنی است بر لزوم عصمت ایشان. خداوند در آیه دیگری می‌فرماید: ((لَقَدْ كَانَ لَكُمْ

فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ)) (احزاب/۲۱) به یقین برای شما در وجود پیامبر خدا سرمشق نیکویی است. بر اساس این آیه، رسول خدا (ص) از سوی خداوند به عنوان اسوه حسنه معرفی شده و روشن است تنها کسی می تواند اسوه نیکویی باشد که گناه، خطا و فراموشی در او راه ندارد و او در همه حرکات و سکنات از خلاء، سهو و نسیان معصوم است.

در مجموعه حاضر، ضمن توجه به تعریف موضوعات و عناوین، تلاش شده است که در حد توان به موضوع عصمت و امور مربوط به آن از منظر دو مفسر مورد نظر نگریسته شود و مورد مطالعه قرار بگیرد؛ از آنجا که تطبیق و مقایسه به تبیین هر چه بهتر یک مسئله می انجامد، شیوه انجام کار در تحلیل مطالب توجه به این حوزه بوده است.

در سراسر نوشتار تصمیم و تلاش بر این بوده است که بحث ها به شیوه ی کلامی و تفسیری ذیل ۱۸ آیه مرتبط با عصمت مطرح شود، یعنی در هر مورد، به تبیین دلایلی که مفسران از آن ها برای اثبات مدعی خود بهره گرفته اند، پرداخته می گردد و سرانجام به ادعاهای مطرح شده پاسخ داده می شود.